

Донець Л.В.

студентка;

Чернадчук О.В.

*кандидат юридичних наук,
Сумський державний університет*

ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЩОДО НИХ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ ЗГІДНО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

За кримінальним правом України суб'єктом кримінальної відповідальності є фізична, осудна особа, яка досягла віку 16 років (загальний вік), а за окремі тяжкі та особливо тяжкі злочини, такі, наприклад, як умисне вбивство, крадіжка, грабіж, розбій, вимагання, бандитизм, хуліганство і інші злочини, які вказані в ст. 22 КК, кримінальна відповідальність настає з 14 років (знижений вік відповідальності) [1].

Неповнолітнім вважається особа, яка на момент вчинення злочину не досягла 18 років.

Закон передбачає, що вчинення злочину неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує покарання.

При виборі міри покарання чи звільнення винного від відповідальності суд, враховуючи характер вчиненого діяння, ставлення особи до вчиненого, умов життя, рівень психічного розвитку тощо. Виправлення – це основне завдання, хоча його слід сприймати як трансформаційний етап кореляції поведінки особистості, коли внаслідок проведеної роботи винний втрачає найбільш серйозні антисуспільні риси і, можна сказати, що особа не вчинить надалі нових злочинів, а також таке переформування особистості, коли неповнолітній, до якого застосовані примусові заходи виховного характеру, не тільки перестає бути небезпечним для суспільства, а ще й стає суспільно-корисним громадянином [2, с. 71].

Кримінальний кодекс України в Розділі XV закріплює кілька видів покарання неповнолітніх, якщо вони здійснять злочин. Це: 1) штраф; 2) громадські роботи; 3) виправні роботи; 4) арешт; 5) позбавлення волі на певний строк [1].

Всі ці покарання встановлюються судом. Але той же суд має право застосувати і додаткові покарання, наприклад позбавити права займати певні посади або займатися певною діяльністю.

Разом з тим, кожне з цих покарань може бути застосоване до неповнолітнього при наявності деяких умов. Так, штраф призначається як покарання, якщо неповнолітній має самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернено стягнення.

Громадські та виправні роботи призначаються неповнолітнім у віці від 16 до 18 років на строк від тридцяти до ста двадцяти годин і полягають у виконанні неповнолітнім робіт у вільний від навчання чи основної роботи час.

Тривалість виконання даного виду покарання не може перевищувати двох годин на день.

Арешт полягає в утриманні неповнолітнього, який на момент винесення вироку досяг шістнадцяти років, в умовах ізоляції в спеціально пристосованих установах на строк від п'ятнадцяти до сорока п'яти діб.

Покарання у вигляді позбавлення волі особам, які не досягли до вчинення злочину вісімнадцятирічного віку, може бути призначене на строк від шести місяців до десяти років, крім визначених Законом випадків. Неповнолітні, засуджені до покарання у вигляді позбавлення волі, відбувають його у спеціальних виховних установах.

Позбавлення волі не може бути призначене неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості.

Однак Закон в певних випадках проявляє гуманність по відношенню до неповнолітніх і дає можливість суду прийняти рішення про звільнення від кримінальної відповідальності.

Наприклад, замість призначення покарання до неповнолітнього суд може застосувати примусові заходи виховного характеру, може прийняти рішення про встановлення випробувального терміну, а також звільнити від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності.

У якому ж вигляді проявляються примусові заходи виховного характеру? До таких Закон відносить: 1) застереження; 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього; 3) передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання; 4) покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків; 5) направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років [1].

Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням цих заходів впливу не є кримінальним покаранням.

Найбільш доцільним заходом впливу на неповнолітніх правопорушників є примусові заходи виховного характеру. При обранні виду кримінально-правового впливу, у першу чергу, необхідно ставити питання про можливість застосування таких заходів до неповнолітніх, оскільки першочерговим завданням держави повинно бути не покарати, а перевиховати неповнолітнього. У кримінально-правовій літературі також панує думка про доцільність застосування заходів, що мають виховний характер. Необхідно погодитися з О.О. Ямковою, яка у своєму дисертаційному дослідженні, на підставі узагальнення судової практики, доходить до висновку, що застосування таких заходів є більш ефективним у боротьбі зі злочинністю неповнолітніх, ніж застосування інших заходів примусу, зокрема, покарання, це проявляється у першу чергу у зменшенні кількості рецидиву злочинів [3, с. 200].

Суть звільнення неповнолітнього від покарання із застосуванням заходу виховного характеру полягає у наданні судом можливості виправитися власними силами, самостійно зробити висновок щодо злочинності своєї поведінки та обсягу тієї шкоди, яку було завдано неправомірними діями [4, с. 201].

Неповнолітній, якої вчинив злочин невеликої або середньої тяжкості, може бути звільнений судом від покарання, якщо буде визнано, що внаслідок щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки він на момент винесення вироку не потребує застосування покарання.

У цьому випадку суд ухвалює обвинувальний вирок без призначення покарання і особа вважається, яка не має судимості. Одночасно суд призначає певні примусові заходи виховного характеру.

До неповнолітнього може бути застосовано кілька примусових заходів виховного характеру. Суд може також визнати за необхідне призначити неповнолітньому вихователя.

Важливо як батькам, так і їх неповнолітнім дітям пам'ятати: якщо хтось із останніх вчинить злочин і йому будуть призначені заходи виховного характеру, то він повинен їх неухильно дотримуватися. В іншому випадку заходи будуть скасовані і замість них неповнолітній буде притягнутий до кримінальної відповідальності.

При призначенні покарання неповнолітньому суд враховує умови його життя та виховання, вплив батьків, рівень розвитку та інші особливості особи неповнолітнього. Тому батькам слід не забувати про ці фактори і бути готовими зібрати характеристики за місцем проживання, за місцем навчання їхньої дитини, а також бути готовими до обстеження житлових та інших умов, в яких вони знаходяться.

Додаткової уваги потребують особливості застосування примусових заходів щодо осіб. Так, Є. І. Цимбал та А. П. Дяченко вважають, що до неповнолітніх з відставанням у психічному розвитку необхідно застосовувати спеціальні примусові корекційно-реабілітаційні заходи, які слід надавати у спеціальних виховних або лікувально-виховних установах [5, с. 50].

Не дивлячись на певну розбіжність у наукових обґрунтуваннях, більшість науковців підтримують думку, що спеціальні установи мають надавати реабілітаційну допомогу неповнолітнім, яка буде полягати у наданні належного виховання, а також при необхідності – медична та психологічні допомоги.

Покарання неповнолітніх є більш гуманним, а ніж ті, які застосовуються до осіб, які досягли 18-річного віку. Неповнолітньому можуть надати можливість усвідомити свій вчинок, розкаятися, зробити власні висновки та виправити скоєне певними можливими діями. Якщо до неповнолітньої особи буде застосовано примусовий захід, то вона буде вважатися, яка не має судимості. За такої умови, неповнолітньому надається шанс виправитися, що добре вплине на його подальше життя.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-І із змінами.
2. Ямкова О. О. Примусові заходи виховного характеру: правова природа і види: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Ямкова Оксана Олександрівна. – Одеса, 2003. – 251 с.
3. Пономарьова Тетяна Ігорівна. Застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх: проблемні питання та шляхи їх вирішення. – 2014. – С. 203.
4. Мирошниченко Наталія, «Одеська юридична академія»: Деякі пропозиції вдосконалення законодавства щодо заходів кримінально-правового впливу на неповнолітніх. – С. 189-207.
5. Цымбал Е. Возрастная невменяемость: теория и практика применения / Е. Цымбал, А. Дьяченко // Уголовное право. – 2000. – № 3. – С. 43-51.

Івчук М.С.

студент,

Навчально-науковий інститут права

Університету державної фіскальної служби України

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У свій час в радянській кримінологічній науці окремо досліджувався такий різновид злочинності, як злочинність проти держави, визначення якої було пов'язано, насамперед, з відповідною назвою Розділу I Особливої частини кримінальних кодексів союзних республік.

З моменту проголошення незалежності України до подій 2014 року у вітчизняній кримінологічній науці злочинність проти держави (злочинність проти державної безпеки) майже не досліджується. Про це свідчить аналіз як навчальної літератури, так і наукової літератури, серед якої можна виокремити монографію Нікітіна Ю.В. «Протидія злочинності в системі забезпечення внутрішньої безпеки українського суспільства» [1]. Такий стан наукових досліджень насамперед пояснюється тим, що була відсутня достатня практика застосування складів злочинів, передбачених Розділом I Особливої частини кримінальних кодексів України 1960 та 2001 років, а також теорія, що узагальнювала дану практику.

Ситуація змінюється після анексії АР Крим та війни (антитерористичної операції, операції об'єднаних сил) на сході України. Коли Україна стала ареною для протиборства конкуруючих геополітичних інтересів виник ризик перетворення її на «сіру зону», що містить серйозні криміногенні загрози і водночас є фактором потужної детермінації як загальної злочинності, так і злочинності проти державної безпеки зокрема. До речі, варто відмітити, що на думку деяких ЗМІ, соціальна криза в Україні, що виникла після «революції гідності», ведення гібридної війни на сході та окупація АР Крим Російською Федерацією, а також інші не менш важливі фактори призвели до інтенсивного розвитку негативних